

วิจัยประเมินแบบเสริมพลังการบริหารจัดการด้านอาหารและโภชนาการในชุมชน

Empowerment Evaluation of Food and Nutrition Management in Community

อมาวาสี อัมพันศิริรัตน์, ทรงฤทธิ์ ทองมีขวัญ, มาริสา สุวรรณราช, พันธ์ยา วรณวิไล,
เกษศิริรินทร์ ภูเพชร และวิกานดา หมัดอะดัม

Amavasee Ampansirirat, Trongrit Thongmeekhaun, Marisa Suwanraj, Panasaya Wannawilai,
Kedsirin Phuphet and Wikanda Mad-a-dam

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา
Boromrajonani College of Nursing Songkhla

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการการจัดการด้านอาหารและโภชนาการ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ (1) กำหนดกรอบแนวทางประเมินเสริมพลัง โดยประยุกต์ใช้แนวทางการประเมินเสริมพลังของ Fetterman (2001) ขั้นที่ (2) ดำเนินการประเมินแบบเสริมพลัง ขั้นที่ (3) การประเมินผลหลังปฏิบัติการ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล และแกนนำแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารและโภชนาการ จำนวน 33 คน โดยใช้การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมสมอง การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แนวทางการประเมินแบบเสริมพลัง ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการ ฯ บรรลุคือ (1) ด้านบริบท พบว่า โครงการ ฯ มีความจำเป็นและสอดคล้องกับสภาพปัญหาของชุมชน (2) ปัจจัยนำเข้า พบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลมีแผนชุมชนด้านอาหารและโภชนาการชัดเจน และมีทุนทางสังคมที่เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนา (3) ปัจจัยด้านกระบวนการ พบว่ามีการบริหารแผนโดยใช้การมีส่วนร่วม ผลที่เกิดขึ้น (1) ผลผลิต เกิดรูปธรรมความสำเร็จของการดำเนินงาน มีความมั่นคงทางอาหาร (2) ผลลัพธ์ แกนนำรู้สึกมีอิสระในการออกแบบและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และ (3) ผลกระทบที่เกิดขึ้นคือ ตำบลควนรูถูกพัฒนาเป็นแหล่งศึกษาดูงานด้านอาหารและโภชนาการระดับจังหวัด

คำสำคัญ: การประเมินผลโครงการ, การประเมินแบบเสริมพลัง, การบริหารจัดการด้านอาหารและโภชนาการในชุมชน

Abstract

This qualitative research explored the application of empowerment strategies to evaluate programs of food and nutrition management. The research design is composed of 3 steps: (1) The empowerment evaluation of Fetterman (2001) was employed as a conceptual framework in this study; (2) The evaluation of the project; (3) The summation or final evaluation. In the process of data collection, focus groups discussions were employed, with a head of local administrative organization and a group of food and nutrition unit leaders (N = 33). Non-participant observations also were performed. The data obtained were transcribed and categorized to describe data related to food and nutrition management. Triangulation technique was used. The major findings were as follows: The key

success factors of food and nutrition management program evaluation were due to 3 factors: (1) Context factors; this project was suitable for community needs; (2) Input factors; many social capitals were affected to community development; and (3) Process factors; well planned and implemented factors by community participation. The result of this project included the food security products, which were self-determinant of design and developed by their respective communities. In addition to the impact of this project, the sub-district was promoted as the learning center of food and security unit.

Keywords: evaluation project, empowerment evaluation, food and nutrition management

บทนำ

การจัดการปัญหาด้านอาหารและโภชนาการ ระดับนานาชาติ มีเป้าหมายพื้นฐานของนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ คือ การจัดความหิวโหยและภาวะทุพโภชนาการให้หมดไป นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพควรสร้างหลักประกันให้ประชาชนสามารถเข้าถึงอาหารที่ดีต่อสุขภาพอย่างเพียงพอ (Aunprom-me, 2013) สำหรับประเทศไทย ได้มีแนวทางการจัดการปัญหาด้านอาหารและโภชนาการขึ้นในปี พ.ศ.2551 โดยมีพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติเพื่อเป็นกลไกให้เกิดการดำเนินงานอย่างบูรณาการ และการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตอาหาร การดูแลด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหารในห่วงโซ่อุปทาน และด้านการบริหารจัดการอาหารทั้งระบบ การขับเคลื่อนนโยบายในระดับท้องถิ่นผ่านกลไกการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในการบริหารจัดการตลอดห่วงโซ่อุปทาน และกำหนด กลยุทธ์ส่งเสริมการเข้าถึงอาหารในระดับชุมชนและครัวเรือน โดยมีเป้าหมายคือ ประชาชนในระดับชุมชนสามารถเข้าถึงอาหาร สร้างความมั่นคงด้านอาหารให้เกิดขึ้นในระดับชุมชน (Thai National Food Committee, 2013)

การจัดการด้านอาหารและโภชนาการในชุมชนพบว่า มีตัวอย่างการทำงานร่วมกันขององค์กรหลักต่างๆ เช่น โรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน แกนนำภาคประชาชน ร่วมกันออกแบบกระบวนการแก้ไขปัญหา ผลลัพธ์ทำให้ประชาชนหันมาบริโภคพืชผักปลอดสารพิษ (Kaewcharoenta, et al., 2014) นอกจากนี้ยังมี

การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพเด็กวัยก่อนเรียน โดยครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วม ได้แก่ (1) องค์กรบริหารส่วนตำบล กำหนดแผนและงบประมาณ และพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้มีพื้นที่สำหรับเด็กเล็ก (2) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล พัฒนาสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพเด็ก โดยให้ความรู้แก่ครอบครัว เสริมสร้างความเข้มแข็งให้อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน และให้ความรู้ด้านสุขภาพแก่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (3) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดกิจกรรมสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพให้เด็กร่วมมือกับครอบครัวในการดูแลสุขภาพเด็ก จัดสิ่งแวดล้อมและอุปกรณ์ และ (4) ครอบครัว พัฒนาพฤติกรรมสุขภาพให้เด็ก ด้านโภชนาการ การเล่น คุณธรรมและจริยธรรม (Attharos & Boonpiamsak, 2013) สำหรับเด็กวัยเรียน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงหาแบบการพัฒนาที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาการขาดสารอาหารในเด็กวัยเรียน และขยายผลเป็น 745 แห่ง มีหลักการสำคัญที่สะท้อนถึงแนวทางในการทรงงาน ได้แก่ การให้ความสำคัญกับอาหารและโภชนาการเป็นอันดับแรก เริ่มทดลองทำเล็ก ๆ แล้วจึงขยายผล โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในชุมชน เน้นให้เด็กเป็นผู้ลงมือทำด้วยตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เน้นหลักการพอเพียง และเน้นการพัฒนาแบบองค์รวม (Adunlayanon, 2015)

จากตัวอย่างของการจัดการด้านอาหารและโภชนาการในชุมชน โดยชุมชน ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสามารถสะท้อนให้เห็นว่า หากมีการร่วมประสานระหว่างองค์กรหลักในชุมชน และดึงศักยภาพในชุมชนมาใช้ในการจัดการปัญหา สามารถแก้ปัญหาได้โดยสอดคล้องกับ

บริบทของชุมชนนั้น ๆ และมีความยั่งยืน (Community Organizations Development Institute, 2011) ตำบลควนรู อำเภอรักขุม จังหวัดสงขลา เป็นตำบลนำร่องที่สถาบันการจัดการระบบสุขภาพ ภาคใต้ (สจรส.) ให้งานดำเนิน การจัดการด้านอาหารและโภชนาการในชุมชน ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2557 ที่ครอบคลุมทั้งด้านความมั่นคงทางอาหาร อาหารปลอดภัย และโภชนาการสมัย โดยเปิดโอกาสให้ พื้นที่ออกแบบการวางแผน และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เอง เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของคนใน ชุมชน และยึดหลักการดำเนินงานสำคัญ คือ เป็นการทำงาน ที่ให้ความหมายใหม่กับชุมชน ใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็น ฐานการทำงาน เสริมงานเดิมหรือภารกิจของหน่วยงาน กลุ่ม ที่ดำเนินงานอยู่แล้วในพื้นที่ สร้างการประสานงาน และหนุนเสริมกันระหว่างเครือข่าย นำไปสู่การพัฒนาให้ เกิดชุมชนต้นแบบและการบริหารจัดการต้นแบบ เน้นการ สร้างกลไกนโยบายสาธารณะด้านอาหารและโภชนาการ การเชื่อมประสานการทำงานกับกองทุนสุขภาพตำบลและ เชื่อมภาคส่วนต่าง ๆ ตลอดห่วงโซ่อาหาร

สจรส. ต้องการประเมินผลการดำเนินงานของ พื้นที่ ตั้งแต่บริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงาน ผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นว่าเป็นอย่างไรบ้าง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะประเมินผลเพื่อค้นหาคุณค่าของสิ่งที่ ดำเนินการในพื้นที่ดังกล่าว อย่างไรก็ตามมักเกิดช่องว่าง ในการประเมิน ระหว่างผู้ประเมิน กับผู้ถูกประเมิน ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดการประเมินแบบเสริม พลัง โดยค้นหาคุณค่าของชุมชนในการดำเนินการ เน้น ให้ชุมชนประเมินตนเอง ผู้วิจัยเป็นผู้ฟัง ช่วยเสริมพลัง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อประเมินผลการจัดการด้านอาหารและ โภชนาการ ตำบลควนรู อำเภอรักขุม จังหวัดสงขลา

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำแนวคิดทฤษฎีมาเป็น แนวทางสำหรับศึกษา คือแนวคิดการประเมินแบบเสริม พลังของ Fetterman (2001) เป็นการค้นหาคุณค่าของชุมชน ในการดำเนินงาน เน้นให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการ

แก้ปัญหาโดยการใช้นวัตกรรมของการประเมิน เทคนิค การประเมิน และข้อค้นพบจากการประเมินไปกระตุ้นให้ เกิดการพัฒนาปรับปรุง กำกับตนเอง เป็นกระบวนการที่ ช่วยให้ผู้คลอบพัฒนาตนเอง โดยวิธีการประเมินตนเอง และ สะท้อนผล ในที่สุดสามารถตัดสินใจหรือกำหนดตนเอง ได้ และแนวคิดการบริหารจัดการอาหารและโภชนาการ ในชุมชน โดยขับเคลื่อนนโยบายระดับท้องถิ่นใน การบริหารจัดการตลอดห่วงโซ่อาหาร การส่งเสริม การเข้าถึงอาหารในระดับชุมชนและครัวเรือน และสร้าง ความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชน (Thai National Food Committee, 2013) และประยุกต์ใช้ทฤษฎีระบบเพื่อ ให้ครอบคลุมประเด็นบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ (การใช้ทรัพยากร การดำเนินการตามแผน และการบริหาร แผน) ผลผลิต (รูปธรรมความสำเร็จของการดำเนินงานของ แต่ละแหล่งเรียนรู้) ผลลัพธ์ (การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งระดับบุคคลและเครือ ข่าย) และผลกระทบ (ผลที่เกิดกับองค์ประกอบในระบบ หรือกับชุมชนในภาพรวม) ตามแนวทางการประเมินผล โครงการพัฒนาสุขภาพชุมชน (Sutharavut, 2014)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยประเมินแบบเสริมพลัง (empowerment evaluation) มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมิน รูปแบบการบริหารจัดการด้านอาหารและโภชนาการของ ตำบลควนรู อำเภอรักขุม จังหวัดสงขลา โดยผู้ทำหน้าที่ ประเมินจะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้กับชุมชน และให้ชุมชน เข้ามาร่วมในกระบวนการประเมินผล ระยะเวลาดำเนินการ 1 ปี ตั้งแต่เดือน 1 ตุลาคม 2557 ถึง 30 กันยายน 2558 แบ่ง การดำเนินงานวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นที่ 1 กำหนดกรอบแนวทางประเมินแบบ เสริมพลัง โดยผู้ประเมินประยุกต์ใช้แนวทางการประเมิน เสริมพลังของ Fetterman (2001) ประกอบด้วย

- 1.1 ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมกันกำหนดภารกิจ หรือเป้าหมายของการพัฒนา/แหล่งปฏิบัติการต่าง ๆ เกี่ยวกับอาหาร ในตำบล เพื่อพัฒนาสู่แหล่งเรียนรู้ ใช้เวลา 1-2 ชั่วโมง

1.2 ตรวจสอบต้นทุน โดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ออกแบบกิจกรรมหลักที่มีความสำคัญต่อโครงการ ลักษณะ ของกิจกรรมที่จะทำ และให้คะแนนความสำคัญต่อ กิจกรรมโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่ละคนมีการอภิปรายซักถามซึ่งกันและกัน ใช้เวลาประมาณ 2-3 ชั่วโมง

1.3 การวางแผนเพื่ออนาคต เป็นการวางแผน สำหรับการดำเนินงานในอนาคตผู้ประเมินจะเป็นผู้กระตุ้น ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องใช้ข้อมูลที่ได้ในการวางแผน โดย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องระบุกิจกรรมการดำเนินงานแหล่ง เรียนรู้ด้านอาหารและยุทธวิธีการบรรลุเป้าหมาย รวมทั้ง รูปแบบของการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแผนการดำเนินงาน ใช้เวลาประมาณ 2-3 ชั่วโมง

2. ขั้นที่ 2 ดำเนินการประเมินแบบเสริมพลัง แบ่ง เป็น 2 ระยะ คือ

2.1 ก่อนปฏิบัติการ ผู้วิจัยทำการเลือกสนามวิจัย โดยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงเป็นพื้นที่ที่เข้าร่วมแผนงาน อาหารของสถาบันวิจัยและการจัดการระบบสุขภาพ ผู้วิจัย ได้เข้าสนาม สร้างความสัมพันธ์กับคณะผู้บริหารองค์การ บริหารส่วนตำบล และแกนนำแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับอาหาร พร้อมทั้งศึกษาบริบทของพื้นที่

2.2 ขณะปฏิบัติการ กำหนดบทบาทผู้วิจัยเป็น 2 บทบาทคือ ผู้ประเมินเสริมพลัง และผู้วิจัย โดยบทบาท ผู้ประเมินเสริมพลังจะดำเนินงานตามแนวทางประเมิน เสริมพลังที่ได้กำหนดไว้ตามขั้นตอนที่ 1 ส่วนบทบาท ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. ขั้นที่ 3 การประเมินผลหลังปฏิบัติการ ผู้วิจัย ได้ทำการประเมินการดำเนินงานด้านอาหารและ โภชนาการ จำนวน 2 ครั้ง คือประเมินผลผลิต และ ผลลัพธ์ของแต่ละแหล่งเรียนรู้ ช่วง 6 เดือนแรกของการ ดำเนินการ และประเมินผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ เมื่อสิ้นสุดโครงการ ซึ่งเน้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประเมิน ตนเองก่อน โดยผู้วิจัยใช้ทฤษฎีดำเนินการเพื่อเสริมพลัง ของ Fetterman (2001) คือ

3.1 การฝึกอบรม (training) เป็นการสร้าง สมรรถนะในการประเมินให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดย นักประเมินจัดเตรียมความรู้ที่จำเป็นสำหรับการประเมิน และจัดฝึกอบรมให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทีมผู้วิจัยฝึก

อบรมการเขียนแผนพัฒนาแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับอาหาร และโภชนาการ จำนวน 2 วัน นอกจากนี้ผู้บริหาร อบต. ได้ ไปศึกษาดูงานนอกสถานที่เกี่ยวกับการจัดการด้านอาหาร ร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ ของ สจรส.

3.2 การเอื้ออำนวยความสะดวก/ช่วยสร้างการ เรียนรู้ (facilitation) ในขณะที่จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยได้เอื้ออำนวยความสะดวก ช่วยสร้างการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนกันระหว่างแกนนำและแกนนำกับคณะผู้วิจัย ทั้งนี้เพื่อช่วยผู้มีส่วนร่วมสามารถทำการประเมินผลตนเอง ได้ (self-evaluation)

3.3 การสนับสนุน โน้มน้าว ชักจูง (advocacy) ผู้วิจัยกระตุ้นให้ เกิดกระบวนการที่เหมาะสม รวมทั้ง ผลลัพธ์หรือผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจน มีการบันทึกผลที่จะ ได้รับ หรือผลที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน

3.4 การสร้างความกระจ่าง (illumination) ตลอดกระบวนการดำเนินงาน แกนนำแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารในชุมชน เน้นการเรียนรู้ทั้งจากการทดลอง ปฏิบัติจริง และแลกเปลี่ยนกับแกนนำอื่น ๆ แล้วนำมา ปรับปรุงพัฒนากระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องจนเข้าใจ อย่างถ่องแท้ และสามารถเป็นวิทยากรแหล่งเรียนรู้ให้กับ ผู้ที่มาศึกษาดูงานได้

3.5 การให้เสรีภาพในการปฏิบัติ (liberation) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีเสรีภาพในการพัฒนางานของตนเอง หลังจากที่ได้แกนนำและสมาชิกแหล่งเรียนรู้ทุกคนมองภาพ อนาคตของตำบลว่า อยากให้ตำบลความรู้เป็นแหล่งเรียน รู้เกี่ยวกับอาหาร เป็นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร และทั้งตำบล ความรู้จะเป็นเสมือนมหาวิทยาลัย แกนนำแหล่งเรียนรู้จะ สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ได้ หลังจากนั้นแต่ละกลุ่มได้มีอิสระในการพัฒนางานของ ตนเองอย่างต่อเนื่อง จนเกิดการสร้างแนวคิดใหม่ ๆ ขึ้นมา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ประชากรคือประชากรในตำบล ความรู้ และกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้คำว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholders) จำนวน 33 คน ประกอบด้วยผู้บริหาร องค์การบริหารส่วนตำบล (นายก อบต. รองนายก อบต.

นักวิชาการศึกษา) ตัวแทนจาก รพ.สต. ผู้อำนวยการโรงเรียน 2 โรง ครูศูนย์เด็กเล็กทั้ง 3 ศูนย์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 9 หมู่บ้าน ศูนย์พิทักษ์สิทธิผู้บริโภค อสม. และแกนนำแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารและโภชนาการ ที่เป็นภาคประชาชน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การประเมินผลครั้งนี้ เป็นการศึกษาคุณค่าที่เกิดขึ้นจากกระบวนการดำเนินโครงการ ตั้งแต่ปัจจัยนำเข้า (input) ขั้นตอนการดำเนินงาน (process) ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ (output, outcome, impact) ที่เกิดขึ้น โดยดัดแปลงคำถามจากแนวคิดของพงศ์เทพ สุธีรวุฒิ (Sutharavut, 2014) 3 คำถาม ต่อไปนี้

แนวคำถามการสนทนากลุ่ม

1. มีปัจจัยสำคัญใดบ้างที่ทำให้โครงการเกี่ยวกับอาหารและโภชนาการบรรลุและไม่บรรลุเป้าหมาย
2. การดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนนั้น ต้องใช้กระบวนการอะไร อย่างไรบ้างและควรใช้กระบวนการสำคัญอะไรบ้าง ที่จะส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของโครงการ
3. ผลที่เกิดขึ้นทั้งที่โดยตั้งใจและไม่ตั้งใจมีอะไรบ้างทั้งที่เป็นผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบ โดยเฉพาะในเรื่องการพัฒนาขีดความสามารถของคนในชุมชนและการพัฒนากระบวนการขับเคลื่อนของสังคม (social movement)

ผู้วิจัยนำแนวคำถามการสนทนากลุ่ม มาสร้างเป็นคู่มือในการเก็บมูลการวิจัยและดำเนินการเตรียมทีมผู้วิจัยจำนวน 6 คน โดยการจัดอบรมเรื่องการเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ และการประเมินแบบเสริมพลังจำนวน 2 วัน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากที่โครงสร้างการวิจัยผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการวิจัยในมนุษย์ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสงขลา เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยเข้าพบผู้นำชุมชนตำบลควนรู อำเภอรังษี จังหวัดสงขลา เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อได้

รับอนุญาตให้เก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล โดยใช้การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมสมอง เพื่อร่วมกันออกแบบกิจกรรมตามเป้าหมายของการพัฒนากลุ่ม/แหล่งปฏิบัติการสู่แหล่งเรียนรู้ 1 ครั้ง การสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของแหล่งเรียนรู้ 2-3 ครั้ง

ความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้วิจัยมีการใช้เทคนิคการตรวจสอบสามเส้า (triangulations) คือ (1) การตรวจสอบสามเส้าด้านระเบียบวิธีวิทยาการ (methodological triangulation) ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลทั้งการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมสมอง การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของแหล่งเรียนรู้ (2) การให้ผู้ให้ข้อมูลได้ตรวจสอบและรับรองความถูกต้องของข้อมูล (member check) ทีมผู้วิจัยใช้วิธีการคืนข้อมูลแก่ชุมชน เป็นการเสนอข้อค้นพบ/ข้อสรุปและบทสรุปให้กับชุมชนสอบทาน เพื่อความข้อสรุปและบทสรุปของนักวิจัยสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลเพียงใด

ผู้วิจัยคำนึงถึงจริยธรรมในการวิจัย โดยการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลในการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมสมอง การสนทนากลุ่ม และการสังเกต คำนึงถึงหลักจริยธรรม (Chantavanich, 2010) คือ (1) เคารพในความเป็นบุคคลโดยผู้ร่วมกิจกรรมมีความยินยอมสมัครใจ ผู้วิจัยอธิบายขั้นตอนในการเก็บข้อมูลและผลที่คาดว่าจะได้รับให้ผู้ให้ข้อมูลทราบอย่างละเอียด กระบวนการเก็บข้อมูลเป็นการบันทึกเสียงและการถ่ายภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ขออนุญาตก่อน (2) หลีกเลี่ยงประโยชน์ หรือไม่ก่ออันตรายโดยข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลเป็นความลับ (3) หลีกเลี่ยงความยุติธรรม ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งเรื่องการใช้ความสำคัญในการแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมสมอง การสนทนากลุ่ม และการสังเกต จะถูกนำมาถอดเทปแบบคำต่อคำ และค้นหาประเด็นสำคัญโดยการ

ใช้การสังเคราะห์เนื้อหา ด้วยวิธี Inductive coding ประโยคแต่ละประโยคถูกอ่านอย่างละเอียด เพื่อค้นหากลุ่มคำที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และจำแนกประเด็นหลักนำมาสังเคราะห์และนำเสนอเป็นการประเมินแบบเสริมพลังในการจัดการด้านอาหารและโภชนาการในชุมชน

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษา ตามประเด็นดังนี้

1. ปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการเกี่ยวกับอาหารและโภชนาการบรรลุเป้าหมายคือ ปัจจัยด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ ที่ทำให้เกิดผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้ (1) ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อมพบว่า โครงการ ฯ มีความจำเป็นและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน (2) ปัจจัยนำเข้า พบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลมีแผนชุมชนด้านอาหารและโภชนาการชัดเจน และมีทุนทางสังคมที่เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนา ประกอบด้วย ทุนคน/กลุ่ม ทุนภูมิปัญญา ทุนวัฒนธรรม ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนเงิน ทุนองค์กร/หน่วยงาน (3) ปัจจัยด้านกระบวนการโดยภาพรวมพบว่าผู้รับผิดชอบโครงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม มีการดำเนินงานตามแผนอย่างเป็นระบบ มีการบริหารแผนโดยใช้การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ

2. การดำเนินงานแต่ละขั้นตอนใช้กระบวนการสำคัญ คือการมีส่วนร่วมการทำงานร่วมกันขององค์กรหลักต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน แกนนำภาคประชาชน ร่วมกันออกแบบกระบวนการแก้ไขปัญหา โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง และบริหารแผนโดยใช้การจัดการ ได้แก่ การจัดการคน การจัดการฐานทรัพยากร (ดิน น้ำ พันธุ์กรรม) การจัดการภูมิปัญญา การจัดการเงิน การจัดการงาน (นโยบายชัดเจน วางแผนเชิงบูรณาการ)

2.1 การจัดการงาน โดย อบต. มีนโยบายด้านอาหารและโภชนาการชัดเจนและต่อเนื่อง มี

การวางแผนอย่างบูรณาการกับหน่วยงานต่าง ๆ บรรจุโครงการความมั่นคงทางอาหารไว้ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาตำบล และมีการติดตามการดำเนินงานตามแผนเป็นระยะ ๆ

2.2 การจัดการคน นายก อบต. เชื่อว่า “คน เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาชุมชน” (นายก อบต., 28 ตุลาคม 2557) มีการพัฒนาศักยภาพคนในตำบลอย่างต่อเนื่อง ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ประชุมเพื่อถ่ายทอดความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การศึกษาดูงานข้ามพื้นที่ เพื่อเปิดโลกทัศน์ในการพัฒนาและนำมาทดลองใช้จริงกับแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ พร้อมทั้งมีการประเมินผลร่วมกันเพื่อหาแนวทางพัฒนาต่อไป

2.3 การจัดการฐานทรัพยากร ประกอบด้วย ทรัพยากรดิน น้ำ และพันธุ์กรรมพืช ดังนี้

การจัดการทรัพยากรดิน โดยมีการอนุรักษ์พื้นที่ดิน ที่นา นายก อบต. ได้พยายามสร้างจิตสำนึกกับชาวบ้านไม่ให้ขายที่ดิน เพราะมีความเชื่อว่า “ดิน เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการทำการเกษตรเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร” (นายก อบต., 28 ตุลาคม 2557)

นอกจากนี้มีการจัดซื้อที่ดินเพิ่ม เพื่อนำมาเป็นที่สาธารณะ ทำเป็นธนาคารอาหารชุมชน เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารได้ และยังทำให้เกิดระบบนิเวศที่สมดุลและรักษาสภาพดินโดยการไม่ใช้สารเคมี

การจัดการทรัพยากรน้ำ ผู้บริหาร อบต. มีการวางแผนในการจัดทำเหมืองส่งน้ำให้เชื่อมโยงระหว่างหมู่บ้าน และขุดสระน้ำในที่ดินสาธารณะเพิ่มเติมเพื่อส่งน้ำไปยังแหล่งอาหารในหมู่บ้านต่าง ๆ และขุดสระเป็นธนาคารน้ำ นายก อบต. กล่าวว่า “จะระดมทุนไปเรื่อย ๆ เพื่อซื้อที่ดินเพิ่มเติมและขุดสระน้ำให้ทั่วทั้งตำบล เราเรียกว่า ธนาคารน้ำ เพราะสระน้ำเป็นที่รับฝากน้ำ เมื่อหน้าแล้งจะเปิดน้ำส่งน้ำเชื่อมโยงไปสู่ที่นาและแหล่งผลิตอาหาร” (นายก อบต., 25 กันยายน 2558)

การจัดการภูมิปัญญา มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับอาหารบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งในการทำนา ปลุกผัก หรือทำสวน ได้มีการปลูกฝังค่านิยมของคนรุ่นใหม่ให้เห็นความสำคัญของการทำเกษตรกรรม

ซึ่งเป็นฐานการผลิตอาหารที่สำคัญในชุมชน โดยแกนนำในแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ได้เป็นวิทยากรถ่ายทอดภูมิปัญญาเหล่านี้สู่เยาวชนรุ่นใหม่ มีการจัดตั้งกลุ่มยุวเกษตรกรในโรงเรียน มีการบูรณาการการทำงาน วัฒนธรรมท้องถิ่น กับการเรียนรู้ในโรงเรียน เช่น มีกิจกรรม “เกี่ยวข้าววางว่าว เป่าปี่ซัง” (ผอ.รร., 25 กันยายน 2558)

การจัดการทุน (การเงิน) มีการจัดสรรงบประมาณจาก อบต. สนับสนุนแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มีการจัดตั้งเครือข่ายองค์กรการเงิน (กลุ่มออมทรัพย์) และกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อสะดวกในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน สามารถกู้ยืมเงินในชุมชนได้สะดวก โดยไม่ต้องใช้หลักฐานค้ำประกัน “เราไม่ใช้หลักฐานค้ำประกัน เหมือนสถาบันการเงินของรัฐ แต่ใช้คนในชุมชนเป็นผู้ค้ำประกันแทน” (ผู้ใหญ่บ้าน, 25 กันยายน 2558)

3. ผลที่เกิดขึ้น มีดังนี้

3.1 ผลผลิต เกิดรูปธรรมความสำเร็จของการดำเนินงานแต่ละแหล่งเรียนรู้ คือ (1) มีความเพียงพอของอาหารทั้งข้าว ผัก ผลไม้ และสัตว์เลี้ยงที่นำมาเป็นอาหาร แกนนำมีการรวมกลุ่มช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรผสมผสาน และโรงสีข้าวชุมชน (2) การเข้าถึงแหล่งอาหาร ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรอาหารที่เหมาะสม มีสิทธิในการเข้าไปเก็บอาหารที่เป็นส่วนรวมของชุมชน ได้แก่ ธนาคารอาหารชุมชน และศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน (3) การใช้ประโยชน์จากอาหาร ประชาชนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากอาหารในการบริโภคอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียน ได้แก่ กลุ่มยุวเกษตรกร ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้ง 3 แห่ง และ (4) มีเสถียรภาพด้านอาหาร ประชาชนทั้งระดับบุคคล และครัวเรือนสามารถเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอตลอดเวลา เนื่องจากมีธนาคารน้ำ ธนาคารข้าว เป็นต้น

3.2 ผลลัพธ์ มีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งเรียนรู้แน่นแฟ้นขึ้น มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แกนนำและสมาชิกแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบประชาธิปไตย คือ มีการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จึงเกิดแนวทางการแก้ปัญหาในรูปแบบใหม่ ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงด้าน

การจัดเมนูอาหาร ปรุงอาหาร เป็นครัวกลาง และกระจายอาหารสำหรับศูนย์เด็กเล็กทั้ง 3 ศูนย์เพื่อควบคุมปริมาณและคุณภาพอาหาร มีการเฝ้าระวังโภชนาการอย่างเป็นระบบมากขึ้น เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การใช้สารเคมีลดลง แกนนำรู้สึกมีอิสระในการตัดสินใจออกแบบและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของตนเอง โดยไม่ต้องรอการสั่งการจากภาครัฐ ดังที่ผู้บริหาร อบต. กล่าวว่า

“ผลลัพธ์จากโครงการนี้ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงการปรุงอาหารให้เด็กวัยก่อนเรียนทั้ง 3 ศูนย์เป็นครัวกลาง โดยมีการควบคุมคุณภาพอาหาร ตั้งแต่ขั้นตอนการซื้อหาวัตถุดิบมาปรุง การจัดเมนูอาหาร โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อให้เด็กได้รับสารอาหารครบถ้วน ศูนย์เด็กเล็กทุกแห่งเป็นศูนย์เด็กเล็กปลอดขนมกรุบกรอบ” (รองนายก อบต., 25 กันยายน 2558)

“จากที่เด็กมีภาวะอ้วน ผอม มีการจัดโครงการอบรม อย.น้อย การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภค การออกกำลังกายและอบรมครูประจำชั้นให้ใช้โปรแกรมการแปลผลภาวะโภชนาการ และมีการส่งต่อข้อมูลให้ผู้ปกครองและรพ.สต.” (รองนายก อบต., 25 กันยายน 2558)

“พฤติกรรมการใช้สารเคมีในการทำเกษตรลดลง มีการสร้างกระแสให้ชาวบ้านใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ขณะนี้ชาวบ้านเปลี่ยนมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์ประมาณร้อยละ 50 จากเมื่อก่อนร้อยละ 100 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศน์ในนา สัตว์น้ำ เช่น ปลา กุ้ง หอย เริ่มกลับมา” (นายก อบต., ผอ.รร., แกนนำแหล่งเรียนรู้, 25 กันยายน 2558)

3.3 ผลกระทบที่เกิดขึ้นพบว่า การจัดการด้านอาหารและโภชนาการของตำบลควนรู ผู้บริหารแกนนำต่าง ๆ ได้ร่วมกันวาดภาพอนาคตของตำบลที่จะเป็นแหล่งอาหาร พัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงเกษตรของจังหวัดสงขลา ทำให้มีการกระจายรายได้สู่ชุมชนมากขึ้น เป็นโครงการที่พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบล ดังคำกล่าวว่า

“เราได้ประชุมมองภาพอนาคตของตำบล โดยได้เขียนย้อนไปมองอดีตที่ผ่านมาของตำบลก่อน ซึ่งอนาคตเราได้คิดว่าควนรูจะเป็นแหล่งอาหาร เป็น

แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และทั้งตำบลควนรูจะเป็นเสมือนมหาวิทยาลัย แคนนำแหล่งเรียนรู้จะสามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ได้” (นายก อบต., 25 กันยายน 2558)

“เราได้จับมือกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดได้สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงเกษตรของจังหวัดสงขลา” (ผอ.รร., นายก อบต., แคนนำแหล่งเรียนรู้ธนาคารข้าว, 25 กันยายน 2558)

“ควนรู เป็นศูนย์เรียนรู้ธนาคารข้าวชุมชน ตั้งแต่การเก็บเมล็ดพันธุ์ การทำนา เกี่ยวข้าว การจำหน่าย การบรรจุภัณฑ์ การแปรรูปข้าวเป็นขนมจีน ขนมไทย” (นายก อบต., แคนนำแหล่งเรียนรู้ธนาคารข้าวชุมชน, 28 ตุลาคม 2557)

“มีรายได้กระจายสู่ชุมชนเพิ่มขึ้นจากคนมาศึกษาดูงาน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) ใช้พื้นที่ธนาคารอาหารของชุมชนเป็นสถานที่สำหรับจัดอบรมให้กับลูกค้า” “หน้าที่ของเราตอนนี้พยายามทำให้ทุกคนเห็นว่าเรื่องนี้มีความสำคัญมากที่สุด เมื่อเราทำได้โครงการนี้จะมั่นคง ยั่งยืน เป็นโครงการที่พัฒนาคุณภาพชีวิต” (นายก อบต., ประธานกลุ่มธนาคารข้าวชุมชน, 25 กันยายน 2558)

การอภิปรายผล

จากผลการประเมินแบบเสริมพลังการจัดการด้านอาหารและโภชนาการตำบลควนรู อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา มีข้อค้นพบที่นำไปสู่การอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า พบว่า อบต. มีแผนชุมชนด้านอาหารและโภชนาการชัดเจน และมีทุนทางสังคมที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนา เนื่องจากทุนทางสังคมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยพบว่าทุนทางสังคมระดับชุมชน ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดนำสู่ค่านิยมหรือบรรทัดฐานร่วมกัน ทำให้เกิดความช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นการพัฒนาสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข (Junsong, et al., 2016)

2. การดำเนินงานแต่ละขั้นตอนใช้กระบวนการสำคัญ คือการมีส่วนร่วมขององค์กรที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันออกแบบกระบวนการแก้ไขปัญหา โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และบริหารแผนโดยใช้การจัดการคน การจัดการฐานทรัพยากร การจัดการภูมิปัญญา การจัดการเงิน การจัดการงานอย่างบูรณาการ สอดคล้องกับการศึกษาของนุชจิรี ศรีอุปโย (Sriupayo, 2016) ที่พบว่าหมู่บ้านที่ทำการเกษตร นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิตและวัฒนธรรมแต่การรวมกลุ่มยังมีความเข้มแข็ง มี ปรากฏชุมชนที่มีบทบาทในด้านต่าง ๆ มีผู้นำที่เข้มแข็ง และสอดคล้องกับการศึกษาของรุ่งเรือง สารวิจิตร, สุนทรี จินธรรม และสุวารี ศรีปุณณะ (Sarawichitr, Cheentam & Sripoonsa, 2016) ที่พบว่าชุมชนมีภูมิปัญญาเกี่ยวกับการเก็บเกี่ยว ภูมิปัญญาการเก็บรักษา และถนอมพืชอาหาร ภูมิปัญญาการปลูกและขยายพันธุ์ ภูมิปัญญาการอนุรักษ์แหล่งที่อยู่ของพืชอาหาร

3. ผลผลิต พบว่าเกิดรูปธรรมความสำเร็จของการดำเนินงานแต่ละแหล่งเรียนรู้ ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร (1) มีความเพียงพอของอาหารในชุมชน (2) การเข้าถึงแหล่งอาหารในชุมชน (3) การใช้ประโยชน์จากอาหาร (4) เสถียรภาพด้านอาหาร เป็นผลมาจากทั้งบริบทของชุมชนที่มีพื้นที่เหมาะสมกับการเกษตร ปัจจัยนำเข้าที่มีแผนชุมชนด้านอาหารและโภชนาการอย่างชัดเจน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ามีนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพที่สอดคล้องกับการจัดการด้านอาหารและโภชนาการระดับนานาชาติที่สร้างหลักประกันให้ประชาชนสามารถเข้าถึงอาหารที่ดีต่อสุขภาพอย่างเพียงพอ (Aunprom-me, 2013) และนโยบายกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบริหารจัดการตลอดห่วงโซ่อาหารและส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงอาหารทั้งระดับครัวเรือนและชุมชน จนสร้างความมั่นคงทางอาหารในชุมชน (Thai National Food Committee, 2013)

4. ผลลัพธ์ มีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งเรียนรู้แน่นแฟ้นขึ้น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แคนนำและสมาชิกแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบประชาธิปไตย คือมีการรับฟัง

ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จึงเกิดแนวทางการแก้ปัญหา รูปแบบใหม่ๆ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภค มีระบบการเฝ้าระวังภาวะโภชนาการดีขึ้น ตลอดจนพฤติกรรมการใช้สารเคมีในการทำเกษตรลดลง โรงเรียนของชุมชนได้รับมาตรฐาน จากอย. เนื่องจากการประเมินแบบเสริมพลังทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทำการประเมินตนเอง ทำให้เกิดการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น มีความเป็นเจ้าของชุมชน มีการวางแผนและตัดสินใจร่วมกัน การมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตยเป็นการเน้นให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถแสดงความคิดเห็นของตนต่อการประเมินอย่างเปิดเผย (Fetterman & Wandersman, 2005) และสอดคล้องกับการศึกษาของจิราภา เข้มแสง, อารีย์ พุ่มประวาทย์ และอดิญาณ์ ศรีเกษตริน (Yaemsang, Phumprawaithya & Saraksbetrin, 2015) ที่พบว่าผลการใช้โปรแกรมสร้างพลังอำนาจต่อการปรับพฤติกรรมการออกกำลังกาย และการบริโภคอาหารของนักเรียนที่มีภาวะอ้วน หลังรับโปรแกรมพบว่าเด็กมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการออกกำลังกาย และการบริโภคดีขึ้น

5. ผลกระทบ พบว่าตำบลควนรูพัฒนาเป็นต้นแบบด้านอาหาร และเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงเกษตรของจังหวัดสงขลา เนื่องจากการประเมินแบบเสริมพลัง มีลักษณะสำคัญคือ เป็นการสร้างค่านิยมที่สำคัญเพื่อพัฒนาคุณภาพโครงการ และเป็นวงจรการพัฒนา (Wandersman, et al., 2016) นอกจากนี้ยังเป็นวิธีที่เหมาะสมและเชื่อมโยงสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายเป็นเสมือนกลวิธีทางสังคม (Secret, Jordan & Ford, 1999)

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งนี้

1. องค์กรผู้ให้ทุนวิจัย สามารถนำแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลังไปใช้กับชุมชนอื่น ๆ ได้ เพื่อให้ชุมชนมีอิสระในการออกแบบทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) สามารถนำแนวทางการจัดการด้านอาหารและโภชนาการในชุมชนไปใช้ได้ เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนและชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

อปท. ทุกที่สามารถกำหนดนโยบายการจัดการด้านอาหารและโภชนาการ โดยใช้กระบวนการ การมีส่วนร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งองค์กรภายในและภายนอก

ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ

ภาคประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบอาหารชุมชน ตั้งแต่การเป็นแหล่งผลิตอาหาร การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคของครอบครัว การเฝ้าระวังภาวะโภชนาการของเด็กวัยก่อนเรียนและวัยเรียน

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำวิจัยและพัฒนา (research and development) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการด้านอาหารและโภชนาการ นำรูปแบบไปทดลองใช้ และประเมินผลการนำรูปแบบไปใช้

References

- Adunlayanon, W. (2015). Healthy kids food. good nutrition for all: Following in the footsteps of HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn. 9th Thailand Congress of Nutrition to celebrate on the Auspicious Occasion of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn's 5th Cycle Birthday Anniversary 2nd April 2015, Bangkok. (in Thai)
- Attharos, T., & Boonpiamsak, T. (2013). The development of a health promotion model for pre-school children with family and the community participation. *Journal of Nursing Science & Health*, 36(3), 15-26. (in Thai)

- Aunprom-me, S. (2013). *Milestones in health promotion: statements from global conferences*. Nonthaburi: Praboromarajchanok Institute. (in Thai)
- Chantavanich, S. (2010). *Qualitative research*. Bangkok: Chulalongkorn University. (in Thai)
- Community Organizations Development Institute. (2011). Thailand reform for self-management of local communities. *Community News*, 130(2011), 5-7. (in Thai)
- Fetterman, D. M. (2001). *Foundations of empowerment evaluation*. California: Sage.
- Fetterman, D. M. & Wandersman, A. (2005). *Empowerment evaluation: Principle in practice*. New York: Guilford.
- Junsong, S., Dockthaisong, B., Banchirdrit, S., & Srirueng, B. (2016). The development of social capital to build up a strong community. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 35(2), 249-259. (in Thai)
- Kaewcharoenta, P., Laoyee, W., Aummuang, S., Pengjai, R., Yuying, A., & Sawangjai, S. (2014). Roles of community hospital and health promoting hospital on nutritional and health promotion. *The 8th Thailand Congress of Nutrition*, Bangkok. (in Thai)
- Sarawichitr, R., Cheentam, S., & Sripoona, S. (2016). A local wisdom transferring of food plant diversity conservation with environment education process. *EAU Heritage Journal Science and Technology*, 10(1), 88-95. (in Thai)
- Secret, M., Jordan, A., & Ford, J. (1999). Empowerment evaluation as a social work strategy. *Health and Social Work*, 24(2), 120-127.
- Sriupayo, N. (2016). The community context management under the changed socio-economic lifestyle with the community based participatory tools. *FEU Academic Review*, 10(3), 238-250. (in Thai)
- Suthravut, P. (2014). *Monitoring, supporting and evaluating community health development project*. Retrieved from http://happynetwork.org/upload/forum/manual_Evaluation.pdf (in Thai)
- Thai National Food Committee. (2013). *Strategic framework for food management in Thailand*. Bangkok: Author. (in Thai)
- Wandersman, A., Keener, D. C., Snell-Johns, J., Miller, R. L., Flaspohler, P., Livet-Dye, M., ... Robinson, L. (2016). *Empowerment evaluation: Principles and action*. Retrieved from <http://people.ucsc.edu/~ktellez/266Readings/Empowerment%20Evaluation.PDF>
- Yaemsang, J., Phumprawaithya, A., & Sarakshetrin, A. (2014). Effects of the empowerment program on behavior modification regarding exercise and food consumption among obese students in Suratthani province. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health*, 2(2), 41-52. (in Thai)

